بؤیوتموسن قوجاغیندا ایگیدلرسن
ایگیدلیگی سن دنیایا گتیرمسن
آنا یوردو یوو امیزسان آذربایجان
محمد اشراقی

آتالاسوزلری

کلک کلک دایی یا دا کلک؟

چوخ یاشایان چوخ بیلمز چوخ گزه ن چوخ بیلر!

باشدان یاغیب!

دعانی بیز ائله دیک یاغیش آیری یئره دوشدی!

یاغماییب بیتمه ییب!

یولا نردبان قویاق!

یولچو یولدا گره ک!

اوزاق یولون حالواسینی حولا ایلا دؤیرلر!

دوز یول آدامی یورار!

نه قده ر اوزاق اولسا یول یاخشی دیر،نه قده ر پیس اولسا قوهوم یاخشی دیر!

گاه اثنیش اولار گاه یوققوش!

یولا کؤرپی سالاق!

یولا یولداش لازمدیر!

بیلمجه لر

اوزون اوزون اوزانیر ، گلین کیمی بَزَنیر : خورما آغاجی

اوزون اووزون اوزانیر ، کولگه سی یوخ : آخار چای

اوزون اوزون قاییشلار ، بیر اوجو موغاندا ایشلر :یول

اوزون اوزون قمیشلر ، گئجه بیزه گلمیشلر ، دورمادان اوینامیشلار ، خورد و خمیر اولموشلار : اَریشته

اوزون اوزون سؤیودلر ، بئلی باغلی ایگیدلر : قارغی قومو

اوزون قامیش ، آغزیلا یاپیش ، اوستو دئشیک ، دالی دئشیک : توتک

اوزون قیز اوزانار ، اوزونه کوینک قازانار : قامیش

اوزون قیز اوزانار ، هر تانلار بَزَنر : سارماشق

اوزون سوغدور یومورتا ، بولدور یای آیینداا : قوهون ، یئمیش

طنز داستان و حکم آذربایجان

*عاشیقین سؤزو قورتولاندا نئیلیم نئیلیم چالار.
*عالم گئیه ر چیت تومانی داماقلی ،بیز گئیریک یتیم کتان یاماقلی .
*عالمی پلو توتسا آلا قارغا خورگین تاپار.
*عاباس عاباسدان،عاباس دا کور عاباسدان .
*عزرائیله ساققیز وئردی .
*عزیز لر یئمیشدی قالمیشدی گرامیلر .
*عقلیوی ائشکک عقلینه وئرسن آپارار چیخاردار ارپا تایاسینا .
*علی بؤرکون ولی باشینا ولی بؤرکون علی باشینا .
*علی ،ولی ،پیر ولی

قیاشرلر

غم گمیسی

رنجدوزان

سنیسیز گئجه لر اوستومه لشکرچکیری غم
چوخ رغبت ایله قتلیمه خنجر چکیری غم

آلدی گوزومون نورونو وئردی قارا بیر گون
بس ائیلمه ییب کؤنلومه آذر چکیری غم

ایستر گوله بیر آن دوداغیم غم دنیزینده
چیرکین یاراما کارلیجا نئشترچکیری غم

دریاده او زور غم گمیشی منده ایچینده
هر دالغا گورور یوخ منه یاور چکیری غم

ایسترکی اؤزون گوستره هردن منه شنلیک
قارشیندا اونون داغ بویو سنگر چکیری غم

قارا مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی

دکتر حسین محمدزاده صدیق

بؤلوم ۱۰ .
کلمات و تحقیقات

گئچمیش سایی نین آردی و...
وقتی کی بیر کیمسه ده اکل طیب اولا، عمل صالح اقتضا ائدر و اگر اکل طیب اولماسا، اقتضای معصیت ائدر .
پس اولا لقمه ی حلال یئمک گرک . اوندان سونرا طاعته مشغول اولماق گرک . مثلا شونون کیمی کی بیر شور یئرده اکین اکسه لر، هئچ حاصیل وئرمز . اگر بیر خوش یئره کی لطیف توپراقلی اولا، زراعت ائتسه لر، داخی اول اکیلن یئره بیر شور سو اوغراسا ،اول یئری گؤگدورر . خاصیتین باطیل ائیلر . اول اکیلن نسته نسین حاصیلی ،محصول اولماز. بلکه اکیلن یئرده ،خار و خس توپار .آما بیر شورا یئرده دادلی سو اوغراسا ،اول سو برکاتی ایله اول یئرده اکیلن نسته بیتر و حاصیل وئرر. لقمه ی حرام وقتی کی حوصله یه دوشسه ،اول سو شیرین توپراقلی یئری نئجه بیتر و حاصیل وئرر.و لقمه ی حرام وقتی کی حوصله یه دوشسه ،اول سو شیرین توپراقلی یئری نئجه فیسادا وئررسه ،بو داخی کؤنول یئرین آنجلایین فیسادا وئرر. زیرا کی بیر کیمسه ،تصفیه ائتسه ،اول فیساددان کندینی قورتارار و اگر لقمه ی حلال حوصله یه یئتیشه ،شول دادلی سو، شور نئجه معرفت وئرر ایسه، بو داخی کؤنول یئرینه ائله منفعت وئرر و خشلوغا مبدل ائدر کی .«و البلد الطیب یخرج نباته باذن ربه و الذی خبث لا یخرج الا نکدا.»
هست در آب حیات ذکر،از آن خاصیتی ،
کو زمین شور مرده ،زنده و شیرن کند.
بو بئتین معنی سی بودورکی :ذیکیر آب حیاتیندا واردیر خاصیت کی اؤلموش یئری دیریلدر و شور یئری دادلی ائدر .
-۸-
آییتدیلار حضرت شیخ صفی الدین -قدس سره العزیز -شیخ حسن بصری نین سؤزوندن کی مذکور دور: «من استوی یوما فهو مغبون.»
آییتدیلار کی فرایض وسنن خود هر گون معین دیر کی نه قده ر دیر .پس عمله نئجه زیاده لیک اولار، دئیدیلر کی بیر کیمسه هر گون اونلا مستغرق اولا؟
حضرت شیخ جاوابیندا بویوردوکی :مراد بو سؤزدن قطع منازل دیر. یعنی بیر کیمسه بو گون قطع ائتدیگی منزیلی و اونلا بیر اوجا منزیله داخی قطع ائتمه سه،بو گون ،ایندیکی منزیلده قالسا، مغبون دور. یعنی ارباب مکاشافات «یوما فیوما »قرب وصالدا دیر وترقی ده گرک .
آردی وار

آشنایی با مشاهیر آذربایجان

زندگی نامه محمد فضولی

ادامه از شماره قبل ...
مانند غزل‌های با مطلع‌های:
دوستوم عالم سنین چین گر اولا دوشمن منا،
اول پریوش کیم ملاحت مولکونون سلطانیدیر،
پنبه‌ی داغ جنون ایچره نیهاندیر بدنیم،
جان وئرمه غم عشقه که عشق آفت جاندیر،
منی جاندان اوساندیردی جفادان یار اوسانمازمی،
جان عالم سن، یئترسن دوست آنجاق سن منا.
حکم اونون حکمی دورور، فرمان اونون فرمانیدیر.
دیری اولدوقجا لباسیم، بودور ئولسم کفنیم.
عشق آفت جان اولدوغو مشهور جهاندیر.
فلکلر یاندی آهیمدن مورادیم شمعی یانمازی؟
پس از غزل‌ها، ۳۳ قطعه، ۱ ترکیب بند، ساقینامه، مثنوی، ۱ مسبّع، ۱ مسدّس، ۱ ملمع، ۱۳ دوبیتی و ۱۰۵ رباعی در دیوانش آمده است.
۲- ۳- ۱. لیلی و مجنون: مثنوی عرفانی گرانقدری است که همچون نگینی در گستره‌ی ادبیات ترکی می‌درخشد. این مثنوی بارها در تبریز و تهران چاپ شده است و متأسفانه متن علمی و انتقادی آن را چون دیگر ذخایر فرهنگی اسلامی، مستشرقان ترتیب داده‌اند و در کشور خود ما در این باب فعلاً همتی به خرج داده نشده است. این اثر در وزن مفعول مفاعیل فعولن در سال ۹۴۱ هـ . سروده شده است. فضولی این اثر را با توحیدیه، مناجات و نعت شروع می کند که مستشرقان اغلب در نشرهای خویشتن، این سه بخش را حذف کرده اند. اغلب شاعرانی که پس از فضولی به ترکی یا فارسی، مثنوی لیلی و مجنون و یا هر مثنوی بزمی دیگر سروده‌اند، تحت تأثیر نبوغ او بوده‌اند. نسخه‌های خطی فراوانی از آن در دنیا موجود است. نخستین بار در تبریز در سال ۱۲۶۴ هـ . به چاپ سنگی رسیده است. چاپ های متعدد و متنوع از آن در شهرهای باکو و استانبول انجام پذیرفته است. چند اپرا و فیلم نیز بر اساس آن ساخته شده است که آوازه ی جهانی دارد و چندین بار در صحنه‌های تئاتر اجرا شده است و به چندین زبان نیز ترجمه شده است.
اثر گرچه مثنوی است، ولی در متن آن،۲۳ غزل و دو مربع نیز داخل شده است که ما آن‌ها را به نشر نوین دیوان اشعار ترکی فضولی وارد کردیم.

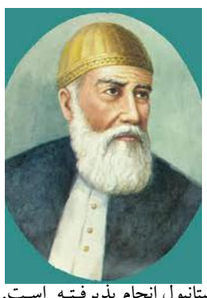

ادامه دارد

نسخه های خطی ترکی کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

نگارش: حسین متقی

به سرپرستی :سید محمود مرعشی نجفی

مکاتبات

مؤلف :ناشناخته
موضوع :
نامه نگاری /**زبان :**ترکی عثمانی .
آغاز : افتاده « ...وزیر بی نظیر صاحب کمال شاه غازی پاشا بن شهسوار پاشا موصلی یونس بکه کوندرویکی و کندو و طبعلرندن انشا ایلدیگی مکتوبدور ؛ صدیق مونس، امیر یونس حضورنه ...»
انجام:
«...احتشام ایله حجله نشین جمیله لری اولدی ،یوسف مقصود اقصی دخی ساقی بزملری و اعزک الله فی الدارین نغمه سی سرود مجلسلری اوله؛ آمین یا رب العالمین ...»ناتمام .
گزارش متن :
مجموعه ای مختصر از مکاتبات عده ای از رجال دولت عثمانی خصوصا یونس بک و شاه غازی پاشا موصلی والی مصر است که به جهت ادیبانه بودن آن نامه ها بیان شده است . متسافانه بخشی از این رساله افتاده و بخش باقیمانده هم ناتمام مانده است .
گزارش نسخه :
نوع خط: نسخ ترکی متمایل به رقعه کاتب :[مصطفی بن عبدالله بن محمد، قسطنطینی رومی مشهور به «حاجی خلیفه »و «کاتب چلبی »]
تاریخ کتابت: سال ۱۰۶۰ه./۱۶۵۰ م محل کتابت: حلب الشهباء عنوانها و نشانیها:شنگرف نوع کاغذ: شرقی تعداد برگ :۲(a۱۰۲-a۱۰۳) تعداد سطر : ۴۴ اندازه متن : ۲۶×۹ س اندازه جلد :۲۹/۵×۱۰/۵ س نوع جلد: تیماج قهوه ای تیره ، مجدول ،با ترنج و سرترنج زمینه اسلیمی ؛عطف و مغزی: تیماج قهوه ای روشن.
ویژگیهای نسخه : رساله ی نویسی به خط صاحب کشف الظنون (متوفای ۱۰۶۷ه./۵۷-۱۶۵۶ م)است و از این حیث حائز اهمیت فراوان می باشد . در این مجموعه بسیار نفیس که همگی به خط این عالم برجسته ترک است، رساله های دیگری به زبان عربی وجود دارد که متاسفانه در فهرست نگاری نخستین از نظر فهرست نگاری آن دور مانده است آثار و محل کتابت به قرینه برگ (b ۱۱۵)همین مجموعه نگارش یافته است .
عثمانلی مؤلفلری ،ج ۳ ،صص ۱۳۱-۱۲۴ ؛هدیه العارفین ،ج ۲ ،صص ۴۴۱-۴۴۰

«شماره ۴۲۹۸مجموعه »

لال قیز

کئچمیش سایی نین آردی و...
ییلمه دی نئیله سین دیلی ده یوخ ایدی که دردینی دئسین آخردا علاجی کسیلیب باشلادی گئتمگه اوچ گون اوچ گئجه یول گئتدی آجیندان لاپ طاقتدان دوشمیشدی یئمگه هیچ نه تاپمیردی بیردن قاباغینا بیر گیجیتکن لیک چیخدی تئز اوندان دریب اووحوندا اووش دوروب بیر آز یئدی بیر آز او طرفه باخیب گوردی دوم دوری گوز یاشی کیمی بیر بولاق سویو آخیر بیر ـ ایکی اووج دا سودان ایچدی او ساعت قیزین گوزونه ایشیق گلدی قیلجالارینا طاقت تزه دن باشلادی جیغیرلا گئتمگه بیر ده گوردی که قاباقینجا بیر قشنگ دوشان گئدیر قیز دوشانین دالینجا او قدر قاچدی که بیرده گوردی مشه نین اورتاسندا گوزل بیر عمارتین قارشی ـ سسیندا دایانیب بو وقت عمارتین قاپی سی آچیلدی دوشان ایچری گیردی آرادان بیر آز کئچمه میش ایکی نفر خدمتچی گلیب قیزی ایچری آپاردیلار.
قیز قیرخ پیلله کان قالخاندان سونرا ائله بیر اطاقا گیردی که آغزی آچیلا قالدی بورا او قدر قشنگ ایدی که آدام حیران قالیردی اطاقدان بیر گوزل قیز چیخیب اونویانینا چاغیردی.
بیر یرده اوتوردیلار اطاق صاحبی نه قدر سؤال وئردیسه قیز جواب وئرمه دی الی ایله اشاره ائله دی که لالدیر ائو صاحبی دئدی :

آردی وار

ستم داشی

خانه کؤنلومی ییخدین بو ستم داشی ایله
ملک دل بیر بئله ویران اولاجاقمیش، نه بیلیم

یار نظر ائتمیشیدی بوسه وئریب جانیم آلا
اول جفا پیشه پشیمان اولاجاقمیش، نه بیلیم

طنزشاعرلریمیز

محمود فلاح

محمود فلاح که در شعر ،«عباس اوغلو »تخلص می کند، در سال ۱۳۵۸ ه . ش در روستای قره قوچ بخش منجوان به دنیا آمده است . او ، در حال حاضر در تهران زندگی می کند . بخشی از سروده های این شاعر جنبه انتقادی دارد . از آن جمله شعری است که وی به مناسبتی در انتقاد از ریش سفیدانی که حق و انصاف را نادیده می گیرند سروده است :

اینسانلیق ساتیملا آلیملا دئییل
اینسانلیق اینسانین کؤکونده گرک
بیر کؤک اوسته هرهاوالارچالینماز
هر هاوا کؤکلنه کؤکونده گرک

باشینا دؤنه سن نازلی جانانین
دردینه یاناسان درده یانانین
فیرصندین دوشنده نامرد آدامین
قازیب ایتیره سن کؤکون ده گرک

ماحمود گول قاییدیب خارا ساراشماز
قلبینده کی دویونلری یار اشماز
هر یئتنه آغ ساققالیق یاراشماز
هر کسین داتینده کؤکونده گرک

***قایناق:۶۰۰شاعردن طنز شعرلر کتابی**

آذربایجان ادبیات تاریخنه بیرباخیش

-۷-

مرثیه ادبیاتی

سونرا بو روباعینی دئییر:
ای فیض رسان عرب و ترک و عجم
قلدن عربی افصح اهل عالم
ائتدین فصحای عجمی عیسی دم
من ترک زباندن التفات ائیله مه کم
سونرا بئله داوام ائدیر:
و من خاکساره نیت اولدورکی اصل تألیف ده روضه الشهدایه اقتدا قیلیب ،سایر کتب ده اولان نکات غریبه لری ممکون اولدوقجا اونا علوه قیلام و «حدقه السعدا »ایله موسوم ائدیب اون باب و بیر خاتمه ده صورت تألیفینه اتمام وئره م .
باب اول- انبیا احوالین بیان ائدر
ایکینجی باب -حضرت رسولون (ص)صنادید (بت پرستلر)
قریش دن چکدیگی جفالری بیان ائدر .
اوچونجو باب -حضرت سید المرسلین (ص)وفاتین بیان ائدر
دؤردونجو باب =حضرت فاطمه الزهرا (ع)وفاتین بیان ائدر
بئشینجی باب =حضرت شاه اولیا علی المرتضی وفاتین بیان ائدر
آلتینجی باب-حضرت امام حسن (ع) و فاتین بیان ائدر .
یئدینجی باب-حضرت امام حسین (ع)ین مدینه دن مکه یه گلدیگین بیان ائدر .
سگگیزینجی باب- حضرت مسلم ابن عقیل شهادتین بیان ائدر .
دوققوزونجو باب -حضرت امام حسین (ع)ین مکه دن کربلایا گلدیگین بیان ائدر .
خاتمه -مخدرات اهل بیت کربلادن شامه گلدیگین بیان ائدر .
فضولی «حدیقه السعدا »دا کربلا فاجعه سینی یالنیز کربلا و مسلمانلیغین یوخ بلکه بوتون انسانلیغین فاجعه سی کیمی معنالاندیرا بیلمیشدیر .
کربلا چؤلونده ،فرات نهری نین کناریندا باش وئرمیش بو کوتله وی شهید لیک «حدیقه السعدا »صحیفه لرینده فضولی نین اعجازکار قلمیله جانلاندیریلمیش و انسانلیق تاریخینده ائشی گؤرولمه میش بیر فاجعه کیمی تصویر ائدیلمیشدیر .
کربلا چؤلونده ۲۲ مین نفردن عبارت یزید قوشونا قارشی ۷۲ نفر سوسوز امام حسین و یاخینلاری نین مردجه دایانیب سون نفسه قدر وورو‌شمالاری و بالاخره شهید اولمالاری دین -اینام و مفکوره یؤلوندا مبارزه آپارماغین و اؤلومدن قورخماماغین ان گؤزل و پارلاق تمثال و مثاللارینی گؤسترمکده دیر .
«حدیقه السعدا »نین ان تدئیرلی قیسمی امام حسین ین شهادتینی و اهل بیتی نین اسارتینی بیلدیرن حیصه لردیر . هجری ۶۱ -جی ایلین محرم ایی نین اونونجو گونونه راسلایان عاشورا گونو امامین یاخین آداملاری قوهوم -قارداشلاری بیر-بیراونا یاخینلاشیب اصرارلا دؤیوش میدانینا گئتمک اوچون اذین ایسته ییرلر . امامین قارداشلاری ابوبکر، عثمان، عون ،عبدالله . قوشون علمداری (بایراقدار)حضرت عباس بیر-بیر میدانا گئدیرلر.
اؤنجه رجز اوخویور ،پیغمبره یاخینلیق ،قوهوملوق درجه سیندن افتخارلا صحبت آچیر، حق و حقیقت یولوندا ووروشوب اؤلومه حاضر اولدوقلارینی بیان ائدیب دؤیوشه گیریرلر . بونلار بؤیوک جسارتلر گؤستریب بیر نئچه دوشمنی جهنمه واصل ائدیکدن سونرا اؤزلری ده شهید اولورلار . بونلارین هر بیری نین شأنینه فضولی خصوصی بیر شعر حصر ائتمیشدیر :
آغلای گؤز کیم تن بیمار جاندان آیریلیر
آردی وار